

КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС: ВИТОКИ,
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

18–19 грудня 2020 р.

Частина II

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова організаційного комітету:

Кузнєцова Наталія Семенівна – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, віце-президент НАПрН України, керівник Київського регіонального центру НАПрН України.

Члени організаційного комітету:

Гриняк Андрій Богданович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, керівник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Кот Олексій Олександрович – доктор юридичних наук, старший дослідник, член-кореспондент НАПрН України, провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Кохановська Олена Валеонівна – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік-секретар відділення цивільно-правових наук НАПрН України, професор кафедри цивільного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Носік Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар відділення екологічного господарського та аграрного права НАПрН України, завідувач кафедри земельного та аграрного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Притика Юрій Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри правосуддя Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Хоменко Михайло Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи розвитку:

Ц58 Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 грудня 2020 р. – Київ : Київський регіональний центр, 2020. – Ч. 2. – 160 с.

ISBN 978-966-992-339-4

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи розвитку», яка відбулась на базі Київського регіонального центру Національної академії правових наук України 18–19 грудня 2020 р.

УДК 347(063)

- МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін.права і процесу ф-ту № 3.– Харків, 2017. – 295 с.
5. Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. – К. : Алерта, 2015. – 352 с.
 6. Пружанська Т.П. Особливість судового розгляду справ у різних провадженнях цивільного судочинства: порівняльно-правовий аспект. Право і суспільство № 3 частина 2 (2017). С. 75–78.
 7. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe, July 2019. ISBN 978-92-871-8929-5 URL: <https://rm.coe.int/guidelines-on-electronic-evidence-and-explanatory-memorandum/1680968ab5>.

СПЕЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Остафійчук Л. А.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри процесуального права

*Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Успішність реалізації вимог виконавчого документа залежить не лише від чіткості та ясності сформульованих в ньому вимог, а й від того наскільки учасники виконавчого провадження дотримуватимуться принципів виконавчого провадження. Принципи виконавчого провадження розкривають концептуальну ідею (мету) та закріплюють основи механізму примусового виконання юрисдикційних рішень, на підставі чого відбувається формування як відповідного законодавства так і практики. Керівні принципи примусового виконання закріплені в Законах України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», які поділяються за двома напрямками – ті, що регулюють процедуру примусового виконання (тобто введення в дію судових рішень, а також інших виконавчих документів, як судових, так і не судових, відповідно до закону), та ті, що визначають правовий статус службовців, відповідальних за примусове виконання. Також, в юридичній літературі виділяють спеціальні принципи виконавчого провадження: «одноособовості прийняття рішення в конкретному виконавчому провадженні», «обов'язковості вимог виконавця», «повного виконання рішення», «безпосередності виконавчої діяльності», «примусового захисту власності та інтересів стягувача», «опосередкованості примусового виконання рішень»,

«санкціонованого державного примусу», «недоторканості мінімуму майна, необхідного для існування боржника-громадянина і членів його сім'ї», про які також йдеться в профільних законах. В працях науковців (С. Я. Фурса, С. В. Щербак, В. М. Притуляк, Л. В. Купнова, В. В. Комаров, М. М. Мальський [1], П. В. Макушев [2] та ін.), які досліджували спеціальні принципи виконавчого провадження, підтверджується, що їх явно недостатньо, адже поза увагою законодавця залишилися такі спеціальні принципи виконавчого провадження, як: «заборони процесуальним зловживанням», «ефективності», «компетентності (професіоналізму) виконавців», «передбачуваності», «прогнозованості», «співпраці сторін», що визначені в Рекомендаціях Rec (2003)17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання, що ухвалені Комітетом Міністрів 9.09.2003 р. на 851-му засіданні засутпників міністрів [3] як обов'язкові. Пропонуємо їх розглянути.

Принцип «заборони процесуальним зловживанням» розглядається в двох аспектах. В першому випадку, держава повинна створити механізм попередження випадків зловживання процедурою примусового виконання однією з сторін, який не повинен розглядатися як перегляд справи. В іншому – передбачати заходи на стримування від процесуальних зловживань або запобігання їм [3]. Однак, в законодавстві про виконавче провадження не встановлено критеріїв визначення зловживань процесуальними правами. Наприклад, під «зловживанням правами в виконавчому процесі» О. М. Кузнець розуміє один із способів реалізації суб'єктами виконавчих процесуальних відносин їхніх матеріальних і (або) процесуальних прав усупереч правам та інтересам інших суб'єктів цих відносин і принципам справедливості, розумності, добросовісності з метою отримання додаткової моральної та (чи) матеріальної вигоди або спричинення шкоди іншій особі (особам) [4, с. 3]. Суб'єктами зловживання під час виконання судових рішень може бути не лише боржник, а й кредитор. В юридичній літературі розглядаються ситуації, де суб'єктом зловживання може бути суд, який може проявляти деяку упередженість щодо питання видачі виконавчого листа в розглянутій ним справі. Актуальним постає питання про можливість зловживання представниками нещодавно створеного інституту приватних виконавців, що, з одного боку, є можливим, але з іншого – сприятиме запровадженню конкуренції у процесі виконання рішень та мінімізує можливості зловживання правами представниками органів державної виконавчої служби [5, с. 124]. Крім цього, процесуальні зловживання можуть бути вчинені при проведенні експертизи вартості майна та аукціонів з продажу арештованого майна шляхом маніпуляцій із заниженням його вартості, накладенням безпідставної заборони вчиняти певні дії (наприклад заборони виїзду за кордон, коли поїздки є службовими відрядженнями і пов'язані із

основним заробітком громадянина) тощо. Мета цих зловживань спрямована на затягування процесу або для інших недобросовісних цілей, а засіб їх вчинення – використання передбачених законом процесуальних прав. Процесуальні зловживання виступають чинником, що дестабілізує правосуддя і створює серйозні перешкоди для виконання остаточного судового рішення, тому законодавство про виконавче провадження потребує внесення відповідних доповнень про заборону зловживання процесуальними правами за аналогією з Цивільним процесуальним кодексом України.

Принцип «ефективності» слід розглядати з одного боку як обов'язок державного та приватного виконавців забезпечувати досягнення необхідних результатів у вирішенні покладених на них завдань при оптимальному використанні публічних і приватних ресурсів, а з іншого – як належне забезпечення державою матеріальними, технічними, фінансовими та інформаційними ресурсами для виконання повноважень державними виконавцями, у тому числі безперешкодного та своєчасного доступу до них громадян.

Принцип «компетентності (професіоналізму) виконавців» напряму взаємопов'язаний із професійною підготовкою виконавців. На сучасному етапі виконавець має мати базові психологічну, фізичну, юридичну та тактико-спеціальну підготовку щодо примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Тільки професіонал уміє протистояти агресії, психологічному тиску з боку боржників, уникати конфліктів або знижувати рівень їх напруженості [6] тощо. До виконавців можуть висуватися й додаткові вимоги, наприклад, ними не можуть бути особи, які були звільнені з посад за вчинення дисциплінарного проступку чи особи, які не мають юридичної освіти. Ці фактори однозначно впливають не лише на рівень діяльності конкретного виконавця, а й в цілому на правовідносини у сфері примусового виконання судових рішень.

Принцип «передбачуваності» відповідає на запитання: на скільки державне втручання допустиме в межах демократії? Цей принцип вимагає, щоб «закон» надавав змогу кожному прогнозувати наслідки від вчинення певної дії. Хоча, з абсолютною визначеністю передбачити їх не можливо. Тому що закон, який надає дискреційні повноваження, сам по собі може відповідати вимозі «передбачено законом» за умови, що рамки цих дискреційних повноважень та спосіб їх здійснення прописані з достатньою ясністю, щоб передбачити належний захист від свавілля» [7] (п. 31 рішення ЄСПЛ від 27.03.1996 р. у справі «Гудвін проти Сполученого Королівства» (№ 17488/90)). Отже, принцип виконавчого провадження «передбачуваності» означає, що втручання в приватну сферу має бути тільки у край необхідних випадках і на мінімальному рівні, а при проведенні виконавчих дій, на основі оцінки фактів і обставин кожного

виконавчого провадження, виконавець повинен передбачати наслідки, які можуть спричинити його конкретні дії.

Принцип «прогнозованості» вимагає, щоб «правові норми були чіткими й точними, спрямованими на те, щоб забезпечити постійну прогнозованість ситуацій правовідносин, що виникають» [8] (пункти 41, 46 Звіту). Прогнозованість означає, що закон повинен, коли це можливо, бути оприлюдненим до його виконання і бути передбачуваним у тому, що стосується його наслідків. Тобто має бути сформульований достатньо точно для того, щоб людина могла регулювати свою поведінку [9]. Таким чином, принцип прогнозованості у виконавчому провадженні стосується в основному законодавчої політики у цій сфері та стабільності правових норм, відсутності частого внесення змін до законодавства з питань виконавчого провадження та безкінечного реформування виконавчої служби в Україні.

Незважаючи на відсутність нормативного закріплення *принципу «співпраці сторін»* виконавчого провадження, – він є наслідком загальних засад права: добросовісності, розумності і справедливості. Із цим принципом проявляються моральні та етичні механізми виконавчого провадження, що полягають у внутрішньому переконанні всіх суб'єктів виконавчого провадження надавати допомогу та сприяти одне одному в процесі виконання рішень.

Розглянуті спеціальні принципи виконавчого провадження сприятимуть ефективному та рентабельному примусовому виконанню судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів. Відповідно, перелік принципів виконавчого провадження, що визначені в Законах України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» слід доповнити розглянутими вище.

Література:

1. Мальський М.М. Принципи виконавчого процесу та їх аналіз через призму практики ЄСПЛ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2014. № 8. С. 154–157.
2. Макушев П. В. Характеристика та значення спеціальних принципів виконавчого провадження в діяльності ДВС України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2012. Вип. 3. С. 69–75.
3. Рекомендації № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів ради Європи державам-членам щодо примусового виконання, що ухвалені Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851 засіданні заступників міністрів. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_868.

4. Кузнець О.М. Суб'єкти зловживання правами у цивільному та виконавчому процесі: автореф. дис....к.ю.н.: 12.00.03. К., 2016. 23 с.
5. Кравцов С.О., Борилюк Я.П., Яскорський М.О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2019. № 6. С. 121–125.
6. Макушев П. Окремі напрямки вдосконалення організації діяльності виконавчої служби в Україні. *JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ*, 2014. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/21.pdf>.
7. Рішення ЄСПЛ від 27.03.1996 р. у справі «Гудвін проти Сполученого Королівства» (№ 17488/90). URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-gudvin-protu-velykobrytaniyi/>.
8. Звіт про верховенство закону. Прийнятий Венеціанською комісією на своєму 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 р.). URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL'AD\(2011\)003rev'rus.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL'AD(2011)003rev'rus.pdf).
9. Калініков О. Уражені в гарантіях. *Закон і бізнес*, 08.12–14.12.2018. №49 (1399). URL: https://zib.com.ua/ua/135610-konstituciya_ne_dopuskae_podilu_osib_za_pravom_oskarzhiti_pi.html.

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Поліщук М. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Будь-яка декларація прав людини будується з розрахунком на статті, які захищають право на приватне життя та конфіденційність. Це є усталеною практикою та нормою не тільки для окремих визнаних декларацій, але й для усїєї іншої законодавчої бази, як то міжнародної так і державної, бо саме наявність таких норм, в першу чергу, створює передумови здійснення людиною вільного та успішного життя.

З практичної точки зору питання конфіденційності є доволі актуальним та поширеним, оскільки у процесі взаємодії суб'єктів правовідносин виникають випадки, коли одна особа повинна ділитися інформацією з іншою. Прикладами подібних ситуацій є відносини між